

ból a körülményből, hogy a regölés göcseji előfordulásán kívül csak a székelyek között található meg, Makkos László is a közös eredetet, az ősi néprajzi összefüggést olvassa ki. Előfordul ugyan, hogy a néprajzi határok mentén hasonló jelenségek fejlődnek ki egymástól függetlenül is, de itt a szövegek egyezése ezt a föltevést megdönti. Messzebb vezető, túlmerész következtetésektől óvakodva, inkább azzal a lehetőséggel számol Makkos László, hogy a regölés szokása az egész magyar nyelvterületen ismert volt, csak hogy a közepső részeken feledésbe merült. Erre a folyamatra siettető hatással lehetett a török hódoltságot szenvedett területek elnéptelenedése is. Így a manapság ugyancsak egvve zsugorodó regös terület a szélső pontokra szorítkozott. Erre a nyelvföldrajzban jól ismert jelenségre is gondolni kell, nemcsak a tömeges áttelepülésre.

K. B.

SZENDREY ZSIGMOND: *Népszokásaink lélektani alapjai.* Ethnographia. 1934. 1—2. szám. 3—19. l.

Szendrey Zsigmond tanulmánya első kísérlet a népszokások lélektani alapjainak a rendszerezésére. Kiterjedt kutatásokra építette föl dolgozatát: az Ethnographia közleményein kívül a kódexek, lekötött oklevelek, esziók, naptárak, a teológiai és tudományos irodalom, budapesti és vidéki heti- és napilapok, a szépirodalom hitelt érdemlő néprajzi anyagát, a Néprajzi Múzeum gyűjtését és a saját kezelésében levő, körülbelül 25 ezer cédulányi magyar népszokás- és néphitgyűjteményt vizsgálta végig. Rendszerezése az áttekinthetetlenül óriási anyagot a következő főcsoportokra osztja: 1. analógiás alakulások, mint a „hasonlót hasonlóval”-elgondolás, a szimbólikus analógia állandósult formái, a szuggesztív stb.; 2. összekötő és odaidéző szokások; 3. a kívánságok érintéssel való átviteli és 4. meg-

szertő és távoltartó jellegű, védekező eljárások. Az egyes csoportokat Szendrey Zsigmond a példák százával teszi szemléletessé.

K. B.

DR. SZILÁDY ZOLTÁN: *A bronzkori csörgőtől a hímestojásig.* Természettudományi Közöny. 67. kötet. 1935. április 1—15. 153—159. l.

Nemrégiben Bián, egy őskori tűzhely törmelékei közül került ki az a tojásnyi nagyságú cserépesörgő, amelyet Szilády Zoltán rövid tanulmányában leír. Egykor játékszer, gyerek-csörgő lehetett; a régészek véleménye szerint a bronzkorból származik, tehát időszámításunkat 4000 évvel megelőző kor emberének a készítménye. Alakja madár-formát utánoz és oldalait berovátkált borda, két gereblyealak meg kis kereszték díszítik. A biai csörgőt Szilády Zoltán a lapp sámánkodás szertartásaihoz tartozó csörgőkkel veti össze, díszítményeit pedig — amelyek az újkori babona maradványai közt is szerepelnek — kínai népművészeti emlékeken, turkomán szőnyegeken és magyar hímestojásokon találja föl: ez megengedi az ősi örökletesség föl-tételezését.

K. B.

4. Társadalomtudomány.

BOLDIZSÁR IVÁN: *Egy pesti bérház szociográfiája.* Magyar Kultúra, 1935. 101—107. l.

Érdekes kísérlet a magyar város szociális arcának ábrázolására. Azt a kérdést veti fel, alkot-e szociális közösséget az a 143 lakó, akiket egy pesti bérház keretei foglalnak magukba. Rendkívül jellemző adatai valóban az élet példáin szemléltetik a magyar élet súlyos baját: azt, hogy amíg a munkás és a paraszt könnyen és szívesen alkot közösséget, mert képes rá, a polgár nem képes a bérházban közösséget alkotni, mert az utóbbi 70 év a polgárságot teljesen atomizálta s szociális hajlandóságait

alapjában rendítette meg. Egészen megdöbbentő a bérházban élő családok belső életének rajza, amelyben a legelémibb társadalmi csoport bomlását a hétköznapi példáin illusztrálva szemlélheti az olvasó. A bérházban csak a cselédség között bontakozik ki valamelyes szociális összetartozás-érzés, a cselédség azonban az alkalmazottak állandó változása és az általános emberi irigység mérge folytán nem tud igazi közösséggé formálódni. Végeredménye: „a mai élet a közösségek kialakítása felé törekszik; a bérház szociográfiája megmutatja, hogyan nem lehet közösségeket létrehozni“.

S. I.

GESZTELYI NAGY LÁSZLÓ: *A családi élet válsága a falun és a tanyán*. Magyar Gazdák Szemléje, 1934. évf. 10. sz.

Kérdőívek alapján készült érdekes szociográfiai tanulmány, melyeket a szerző kisgazdákhöz és mezőgazdasági munkásokhoz, valamint a falusi értelmiséghez intézett. Eredménye: a családi élet válsága nem csupán a magyar középosztály szomorú tünete többé, hanem a magyar parasztrétegre is átterjedt. A kérdőívek szerint a bajok okai, hogy a házasság legtöbbször pusztán érdekből kötött szerződés, hogy falusi népünk vallás-erkölcsi élete megrendült s az értelmiség, sőt az egyháziak részéről se mindenkor kapja meg a szükséges vezetést, hogy nagy a nyomor, hogy a szülők a fiukat gavallérnak s a leányukat kisasszonynak nevelik mégis stb. Mindezekhez járul, hogy a falusi fiatalok és az idősebb nemzedék birtokpolitikai okokból is szembenállnak: a fiatalok sokszor évtizedeken át dolgoznak az idősebbek földjén, vagy máskor a szülőket üti el a birtoktól idő előtt a fiatalabbak hasznosítása. Van száz holdas gazda is, akinek nem fáj gyermekeit cselédsorban látni, unokáit pedig menhelyeken. Mindezen bajokat csak széleskörű nevelés, komoly falumunka orvosolhatja.

S. I.

BODOR ANTAL: *A falukutatás vezérfonala*, Bp. (Magyar Társaság Falukutató Intézete) 1935. 64. l.

Abban a falukutatósi lázban, amely Magyarországon fölött végigsöpör s amely egyelőre inkább programmatikus iratokban, mint egyes helyek portréjának ábrázolásában nyilvánul meg, minden bizonnyal hasznos kis kalauzt jelent Bodor Antal füzet. Bevezetésül a falukutatás általános történetét adja, majd pedig végigvezet azokon a szempontokon, amelyek a kutató munkában felmerülhetnek, amelyekre át a falu belső lényegét megragadni véli. Rendkívül nagy gonddal sorakoztatja fel a tennivalókat, inkább teljességre törekedvén, mintsem a teendőik fontosságának arányában. Annak a kezében, aki egyszer komolyan farkasszemet kíván nézni a helységkutatás teendőivel s akinek gondja a minden nemzet alapját, gerincét szolgáltató falu, bizonyos jó kis útmutatásul szolgál.

S. I.

HAMVAS BÉLA: *A magány szociológiája*. Társadalomtudomány XV. évf. (1935.) 18—27. l.

A lélektan és társadalomtudomány az utolsó évek folyamán mind nagyobb figyelmet szentel a magány problémáinak, a modern ember és tipikus élményének, amely elsősorban a nagyváros lakói között ismeretes. Hamvas Béla érdekes tanulmánya felsorakoztatja a magány ama típusait, amelyek a mai társadalmi és világnézetű helyzetünk mellett leggyakrabban adódnak elő. Ezek egyfelől a kényszerű magány életformái: a betegség és neurózis, valamint a gonosztevő magánya; azután az individuális összeférhetlenség kettős típusának, a „krakéler“-nek és a társadalmon-kívülségben kéjelgő szociális lélek magára-hagyatottsága. Mindezek éles ellentétben állnak a heroikus, a hősi magánnyal, amely a közösségben levő alacsony

nyabb szellemiséggel, ízléssel eszményi okból helyezkedik szembe. A tanulmány hangoztatja, hogy a magányosság a mai ember életének egyik súlyos problémája, amely elől a természetbe, vagy könyvbe menekül, a nélkül, hogy az emberi lélek mélyén kielégítetlen égő szociális szomjúságra, amely örök emberi tulajdonság, orvosságot találna.

S. I.

MIHELICS VID: *A szociális kérdés és a szocializmus*. Bp. 1935. 136. l.

Rendkívül alapos kis kalauz a magyar középosztály, elsősorban a vezetésre hivatott, a néppel közvetlen kapcsolatot tartó személyek számára, amely könnyed formában ismerteti meg a marxizmus társadalomszemléletével és kritikájával. Abban a küzdelemben, amely Európa-szerte folyik egy jobb- és baloldali társadalompolitika között, az eszmék kibontakozásának és a szociáldemokráciával való végleges leszámolásnak legfőbb akadálya éppen az, hogy Marx és követőinek tanítása nem áll tiszta körvonalakban a harcban résztvevő konstruktív tényezők előtt. Mihelics Vid könyve a magyar nyelvű szakirodalomban így régen érzett hiányt pótol. De más vonalon is sokat nyújt az olvasónak: nem pusztán ismertetés, hanem a szocializmus alapos bírálatát is egyben a könyv, amely felsorakoztatja a tudomány és gyakorlat megcáfolhatatlan érveit az osztályharc, a történelmi materializmus és a marxista jog- és társadalomelmélet s a mindezek mögött lapangó világfelfogás cáfolatára. A

könyvnek jelenleg már a második kiadása fut, az első kiadás öt hónap alatt teljesen elfogyott.

S. I.

ORTUTAY GYULA: *A magyar falukutatás új útjai*. Vigilia. II. kötet. 109–125. l.

A magyar falukutató munka ifjú vezére e komoly és fontos írásban mintegy a tudományos falumunka módszertanát nyújtja. Kegyetlen szigorral veti szemünkre a falukutatás elhanyagoltságát, azt a megszegéynítő tényt, hogy a szegedi egyetem volt német lektora volt kénytelen szorgalmazni a magyar falu portréjának felvázolását, mialatt például Romániában D. Gusti vezetése alatt rég komoly és eredményes gyűjtő munka folyik. Számol a kutatás mai nehézségeivel: azzal, hogy súlyos helyzetünkben nehéz tárgyilagosságnak lennünk, hogy a mai falu forrongó átalakuló társadalmi egység, s végül hogy a falukutatás nem vállalkozhatik csak részleteknek megoldására, az egésznek kell igényelnie (hiszen például a falu nótakincsét nemcsak a népdalok, hanem a várostól ellesett slágerek és katonanóták is jellemzik!) A nagy cél „a falu valóságességét objektíven megragadni“. Vizsgálni kell 1. a falu szerkezetét, társadalmi, népi, foglalkozási, hitfelekezeti strukturáltságát, amely egyben néprajzi strukturáltságot is jelent; 2. be kell mutatnunk ez életformáló tényezők működését, funkcióját a falu életében.

S. I.